

Tisztelt Hölgyeim, Uraim, Kedves Magyar Barátaim

Egyszerűen nem találok szavakat, amelyekkel kifejezhetném mennyire meg vagyok hatódva és milyen büszkeséggel tölt el a mai ünnepség. Arról is biztosíthatom Önöket, hogy hasonlóan érez a – mindig fiatal – bár már korosodó fiának édesanyja is, aki – ahogyan én sem - sajnos egészségi állapota miatt nem tud itt lenni, de lélekben Önökkel vagyunk.

Az 1956-os szabadságharc és forradalom – vagy felkelés – fogalmába a lengyel terminológia szerint a „felállunk a térdelésből és szabadok leszünk” fordulat is beleértendő. Családunk életét az 1956-os forradalom végig kísérte. Természetesen túl fiatal vagyok ahhoz, hogy emlékezhesek azokra a tragikus eseményekre, de óhatatlanul beleszövődtek tudatomba a vissza-visszatérő családi elbeszélések okán arról, hogyan ültek. és zokogtak szüleink a rádió mellett azokban a tragikus napokban. Később sohasem láttam édesapámat sírni. Valójában arra sem emlékszem, hogy valaki megmutatta volna nagybátyám, Zbigniew Herbert „Hermész, a kutya és a csillag..” kötetében megjelent címnélküli verset. Lengyelország függetlenségének visszanyeréséig ez a – magyar forradalomnak szentelt – gyászvers három aszkétikus csillaggal kezdődik, de a valósághoz meglehetősen erősen kötötte a forradalom dátuma „1956”, ami ebben a kötetben az egyetlen dátum volt és csak ennek a konkrét versnek esetében került feltüntetésre. Amikor már arra lehetőség volt ez a mű is nevet kapott, és pedig „Magyaroknak”. Ez annyira természetes volt, hogy még gyerekként kinevettem azokat a színészeket, akik – úgy tűnt – nem is tudták mit adnak elő elszavalva ezt a verset; bár nem éreztem magam a titok egyedüli tulajdonosának. Néhány évvel később szüleim Bulgáriában nyaraltak, s hazafelé megálltak Budapesten. Amit elmeséltek az a legszebb gyermekkori mesémnek egyike volt. A Budapesti tartózkodásuk során megismert magyarok hallatlanul kedvesek és szívélyesek voltak, csak azért mert a szüleim lengyelek voltak. Amikor ebben a nemes kavarodásban édesapám - Herbert barátja és „tartalék bátyja” – elvesztette útlevelét, szinte a fél Budapest az útlevelét kereste és meg is találta azt. Emlékszem, hogyan csillogtak az atyai szemek, amikor arról mesélt édesapám, hogy milyen választ kapott azon kérdésére „miért foglalkoztok velünk ilyen szívélyesen?”; az azonnali válasz ez volt: kedves uram a forradalom alatt asz első segélyszállító repülőgép Varsóból érkezett és vért hozott a forradalmároknak.

Lengyelországban szinte az unalomig hallható a népeink barátságáról szóló közmondás. A tézis talán kissé túlzó, különösen, ha figyelembe vesszük az etnikai származást is, nem beszélve a nyelvi korlátokról. A barátság azonban egy olyan növény, amely különleges gondozást igényel. De vajon e gondoskodásnak minden – a legnemesebb érzelmeket rejtő és az emberi közösségeket összekötő – bizonyítékát fel kell idéznünk, amelyekről Apáink, Nagyapáink tettek tanúbizonyságot. Herbert nem születhetett volna a lengyel Florentinában, vagyis Lwówban és erről a városról nem álmodozhattam volna én sem és édesanyám sem, ha a Magyar Korona nem nyújtott volna segítséget Nagy Kázmér idején. Ennek az önként vállalt összetartozásnak tartóssága egyedülálló Európa történelmében. Még amikor ellenséges táborokhoz tartoztunk, valahogyan az sem tudott ártani barátságunknak. Itt mélyen fejet hajtok Teleki Pál magasztos emléke előtt, aki ellenállva a német követeléseknek nem engedte át a német hadsereget a lengyel honvédelmi háború idején és nagy szeretettel fogadta a lengyel menekülteket. Az I. világháború harcmezein, mintegy húsz évvel korábban elveszett öreg Európa becsületét védelmező Teleki, a lengyel nagykövet

búcsúzó látogatásán mondta: „Mától én leszek a lengyel nagykövet”. Végül az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc a Bem apó szobránál rendezett – a kommunista Lengyelországban zajló változásokat támogató - tüntetéssel kezdődött.

Ma azt mondják nekünk, hogy kizárólag az állítólagosan csodálatos jövőbe kell tekintenünk, de nem veszik figyelembe azt, hogy ez a viselkedés látásunk maradandó károsodását eredményezheti. Herbert határozottan ellene volt a könnyű jelszavaknak, ígéreteknek, mert látta, mennyi rosszat okoztak a valóságtól elszakadt remények és az emberek iránti tisztelet hiánya. Egyenesen erőfeszítéseket szorgalmazott az önazonosság és az értékek hierarchiája érdekében. Véleménye szerint ebben az értelemben felbecsülhetetlen értékű lehet a múlt feltárása és tisztelete. Én történész vagyok, de nem a nagybátyám rábeszélésének hatására, hanem a – lengyel értelmiség hagyományaiban gyökerező - velem született fogékonyságom miatt. Azonban nem csak a közelebbi vagy távolabbi múlt tanúsítja nekünk, hogy a magyarok és a lengyelek között különleges kapcsolat létezik, amelyet a legkevésbé sem zavarják a nyelvi problémák. Mindkét nemzetnek súlyos tapasztalatai vannak a saját szabadságuknak, sőt a hazájuk létezésének veszélyeztetése terén, ezért is ebben a zűrzavaros világban képesek vagyunk egymással szót érteni a szabad emberek univerzális kódjának segítségével. A mai ünnepség is ennek egy meghatározó bizonyítéka, amiért a saját és édesanyám nevében is szeretnék köszönetet mondani.

Rafal Zebrowski